

Byla C-507/18**Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį****Gavimo data:**

2018 m. rugpjūčio 2 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas:

Corte suprema di cassazione (Kasacinis teismas, Italija)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2018 m. gegužės 30 d.

Kasatorius:

NH

Kita kasacinio proceso šalis:

Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI – Rete Lenford

Pagrindinės bylos dalykas

Skundžiamas apeliacinės instancijos teismo sprendimas (kuriuo patvirtintas pirmosios instancijos teismo priimtas apkaltinamasis nuosprendis dėl kasatoriaus) ir prašymas pateikti Europos Sąjungos Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą, kaip Italijos Konstituciniam Teismui pateiktino klausimo dėl konstitucingumo priimtinumą sąlyga.

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas

Tikslus Direktyvos 2000/78/EB nuostatų aiškinimas atsižvelgiant į: a) advokatų asociacijos teisę pareikšti ieškinį ir b) kovos su diskriminacija darbe taisyklių taikymą laisvei reikšti nuomonę.

Prejudiciniai klausimai

1. Ar Direktyvos 2000/78/EB 9 straipsnis aiškintinas taip, kad advokatų, kurių specializacija – užtikrinti kitokios seksualinės orientacijos asmenų teisminę

apsauga, asociacija, kurios įstatuose nurodytas tikslas remti tos kategorijos asmenų kultūrą ir teisių paisymą, automatiškai siekia kolektyvinių interesų ir yra ne pelno asociacija, turinti teisę pareikšti ieškinį, įskaitant ieškinį dėl žalos atlyginimo, tais atvejais, kai nustatoma šios kategorijos asmenų diskriminacija?

2. Ar, teisingai aiškinant Direktyvos 2000/78/EB 2 ir 3 straipsnius, į joje nustatytą kovos su diskriminacija taisyklių taikymo sritį patenka priešiškos nuomonės apie homoseksualius asmenis reiškimas, t. y. pramoginėje laidoje per radiją transliuoto interviu metu apklausto asmens pareiškimas, kad niekada nepriimtų tokių asmenų dirbti savo kontoroje ir nenorėtų su jais bendradarbiauti, nors tuo metu nevyko ir nebuvo planuojama darbuotojų atranka?

Sąjungos teisės nuostatos, kuriomis remiamasi

2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyva 2000/78/EB, nustatanti vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus; visų pirma 1, 2, 3, 9, 17 straipsniai ir 29 konstatuojamoji dalis.

2013 m. birželio 11 d. Komisijos rekomendacija dėl Sąjungos teisės aktuose įtvirtintų teisių pažeidimo atvejais taikytinų valstybių narių įpareigojamųjų ir kompensacinių kolektyvinio teisių gynimo mechanizmų bendrųjų principų (2013/396/ES).

Teisingumo Teismo jurisprudencija, kuria remiamasi

2008 m. liepos 10 d. Sprendimas *Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding / Firma Feryn NV* C-54/07, visų pirma 18 punktas.

2013 m. balandžio 25 d. Sprendimas *Asociația Accept / Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării*, C-81/12, visų pirma 2, 25, 27, 31, 49 punktai.

2017 m. kovo 14 d. Sprendimas *Samira Achbita ir Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding / G4S Secure Solutions NV*, C-157/15, visų pirma 37–38 punktai.

2008 m. kovo 12 d. generalinio advokato M. Poiares Maduro išvada, pateikta byloje *Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding / Firma Feryn NV*, C-54/07, visų pirma 2 ir 16 punktai.

Nacionalinės teisės nuostatos, kuriomis remiamasi

2003 m. liepos 9 d. *Decreto legislativo n. 216 Attuazione della direttiva 2000/78/CE per la parità di trattamento in materia di occupazione e di condizioni di lavoro* (Įstatyminis dekretas Nr. 216, kuriuo įgyvendinama

Direktyva 2000/78/EB dėl vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje, toliau – Įstatyminis dekretas Nr. 216/2003), visų pirma:

1 straipsnis „Dalykas“

„Šiame dekrete išdėstytos nuostatos, susijusios su vienodo požiūrio į asmenis, nepaisant jų religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus ir seksualinės orientacijos, įgyvendinimu užimtumo ir profesinėje srityje, ir nustatytos būtinos priemonės užtikrinti, kad tokie veiksniai netaptų diskriminacijos priežastimi, laikantis požiūrio, pagal kurį taip pat atsižvelgiama į skirtingą tų pačių formų diskriminacijos poveikį moterims ir vyrams.“

2 straipsnis „Diskriminacijos sąvoka“

„1. Šiame dekrate <...> vienodo požiūrio principas reiškia, kad nėra jokios tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos dėl religijos, tikėjimo, negalios, amžiaus arba seksualinės orientacijos. Pagal šį principą neturi būti jokios tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos, kaip apibrėžta toliau:

- a) tiesioginė diskriminacija atsiranda tuomet, kai dėl religijos, tikėjimo, negalios, amžiaus arba seksualinės orientacijos su asmeniu elgiamasi mažiau palankiai nei panašioje situacijoje yra, buvo ar galėjo būti elgiamasi su kitu asmeniu;
- b) netiesioginė diskriminacija atsiranda tuomet, kai dėl akivaizdžiai neutralių nuostatų, kriterijų, praktikos, akto, susitarimo ar elgesio asmenys, išpažįstantys tam tikrą religiją ar įsitikinimus, neįgalūs, tam tikro amžiaus ar tam tikros seksualinės orientacijos asmenys gali atsidurti ypač nepalankioje padėtyje, palyginti su kitais asmenimis. <...>“

3 straipsnis „Taikymo sritis“

„1. Vienodo požiūrio principas, nepaisant religijos, tikėjimo, negalios, amžiaus ir seksualinės orientacijos, taikomas visiems asmenims tiek viešajame, tiek privačiajame sektoriuose, ir jam gali būti taikoma 4 straipsnyje numatytų formų teisminė apsauga, konkrečiai šiose srityse:

- a) įsidarbinimo savarankiškai dirbančiu ar samdomuoju darbuotoju, įskaitant atrankos kriterijus ir įdarbinimo sąlygas;
- b) užimtumo ir darbo sąlygų, įskaitant paaugštinimą, darbo užmokestį bei atleidimo iš darbo sąlygas;
- c) galimybių gauti visų rūšių ir visų lygių profesinio orientavimo ir rengimo, kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo paslaugas, įskaitant profesinę praktiką;
- d) narystės ir veiklos vykdymo darbuotojų, darbdavių ar kitose profesinėse organizacijose ir tokių organizacijų teikiamų paslaugų <...>“.

5 straipsnis „Teisė pareikšti ieškinį“

„1. Profesinės sąjungos, asociacijos ir organizacijos, atstovaujančios pažeistoms teisėms ar interesams pagal viešu aktu ar privačiu patvirtintu raštu suteiktą įgaliojimą (be šio įgaliojimo atstovavimas būtų negaliojantis), turi teisę pagal 4 straipsnį diskriminaciją patiriančio subjekto vardu arba jį remdamos pareikšti ieškinį fiziniam ar juridiniam asmeniui, kurio elgesys ar veiksmas yra diskriminacinis.

2. 1 dalyje minimi subjektai taip pat turi teisę pareikšti ieškinį tais kolektyvinės diskriminacijos atvejais, kai negalima tiesiogiai ir iš karto nustatyti dėl diskriminacijos nukentėjusių asmenų.“

Trumpas faktinių aplinkybių ir proceso aprašymas

- 1 Kasatorius per radijo interviu nurodė, kad savo advokatų kontorėje nenori įdarbinti homoseksualių asmenų ir su jais dirbti. Už tai 2014 m. rugpjūčio 6 d. jis buvo pripažintas kaltu *Tribunale di Bergamo* (Bergamo teismas) darbo bylų skyriaus nutartimi. Šia nutartimi kasatoriaus elgesys buvo pripažintas neteisėtu ir diskriminaciniu, iš jo priteista 10 000,00 EUR kompensacija, taip pat nurodyta nutartį paskelbti viename nacionaliniame dienraštyje.
- 2 Kasatorius apeliacine tvarka apskundė minėtą nutartį *Corte d'Appello di Brescia* (Brešos apeliacinis teismas), o jis 2015 m. sausio 23 d. sprendimu atmetė apeliacinį skundą.
- 3 Kasatorius teikia kasacinį skundą dėl šio sprendimo.

Esminiai pagrindinės bylos šalių argumentai

- 4 Kasatorius šį kasacinį skundą teikia remdamasis devyniais pagrindais, tačiau Teisingumo Teismo sprendimui priimti svarbūs yra tik tai:
  - 5 antrasis šio skundo pagrindas, susijęs su klaidingu Įstatyminio dekreto Nr. 216/2003 5 straipsnio taikymu, nes kasatorius ginčija asociacijos teisę pareikšti ieškinį. Kadangi asociaciją sudaro tik advokatai ir advokatų padėjėjai, o jos specializacija yra LGBTI asmenų teisių teisminė apsauga, tačiau ji nėra tiesiogiai sudaryta iš LGBTI asmenų, ji negali teigti, kad siekia kolektyvinių interesų ir gali atstovauti šiems interesams,
  - 6 penktasis kasacinio skundo pagrindas, susijęs su Įstatyminio dekreto Nr. 216/2003 2 straipsnio 1 dalies a punkto ir 3 straipsnio pažeidimu arba netinkamu taikymu, kadangi kasatorius prisistatė ne kaip darbdavys, o, priešingai, kaip paprastas privatus asmuo, kuris tik išreiškė nuomonę. Kasatoriaus pareiškimai buvo padaryti žaismingame kontekste, transliuojant radijo laidą: tai nebuvo vieši pareiškimai dėl įdarbinimo politikos. Jeigu norėta nubausti kasatorių už tokius teiginius, buvo

pažeista Konstitucijos 21 straipsnyje įtvirtinta jo teisė laisvai reikšti savo nuomonę. Dėl to apeliacinės instancijos teismas turėjo pateikti Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą, bet veiksmų nesiėmė,

- 7 šeštuoju kasacinio skundo pagrindu, kuriame keliamas klausimas dėl Įstatyminio dekreto Nr. 216/2003 2 straipsnio a ir b punktų ir 3 straipsnio konstitucingumo pagal Konstitucijos 21 straipsnį, prašoma pateikti Europos Sąjungos Teisingumo Teismui prašymą priimti prejudicinį sprendimą, siekiant, kad Konstitucinis Teismas patikrintų, ar paisoma vadinamųjų sugriežtintų apribojimų (ar prieštaraujama svarbiausiems Italijos teisės sistemos principams).

Trumpas prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagrindimas

- 8 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas visų pirma atkreipia dėmesį į kasatoriaus pagrindą, susijusį su advokatų asociacijos teise pareikšti ieškinį. Konkrečiau kalbant, šiam teismui kyla klausimas, ar advokatų asociacija, siekianti tikslo suteikti teisminę apsaugą kitokios seksualinės orientacijos asmenims, yra kolektyviniams interesams atstovaujantis subjektas, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2000/78 9 straipsnio 2 dalį, nes savo įstatuose taip pat yra numatę tikslą skleisti LGBTI asmenų kultūrą.
- 9 Remiantis Direktyva 2000/78, taip pat nacionalinės teisės aktais, veikti kitų asmenų vardu arba turėti subjektyvią teisinę poziciją gali ne visos asociacijos, o tik tos, kurios yra įgaliotos subjektyvios teisės turėtojo arba „yra teisėtai suinteresuot[os], kad būtų užtikrintas šios direktyvos nuostatų laikymasis“, arba, pagal nacionalinės teisės terminiją, „atstovau[ja] pažeistoms teisėms ar interesams“.
- 10 Tuo atveju, jei diskriminacija būtų vykdoma visos kategorijos atžvilgiu, įskaitant atvejus, kai pagal galiojančią tvarką siekiama suteikti apsaugą ir neįmanoma nustatyti žalą patyrusio asmens, pagal Įstatyminio dekreto Nr. 216/2003 5 straipsnio 2 dalį asociacijai suteikiama teisė pareikšti ieškinį, *ex lege* atstovaujant tam tikrai neapibrėžtai bendruomenei, darant prielaidą, kad kovos su diskriminacija interesai yra kolektyviniai.
- 11 Skirtingai nuo kitų sričių, kovos su diskriminacija srityje Italijos teisės aktų leidėjas nenustatė jokių kriterijų, pagal kuriuos būtų galima vienareikšmiškai identifikuoti tiems interesams atstovaujančias asociacijas.
- 12 Privati asociacija gali veikti kaip kolektyviniams interesams atstovaujantis subjektas (kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2000/78 9 straipsnį) ir siekti kolektyvinio intereso kaip tiesiogiai suinteresuotas subjektas, jeigu toks interesas nustatytas. Ji gali jį ginti teismo procese, kai neįmanoma nustatyti atskirai diskriminuojamo subjekto ar subjektų ir kai tai asociacijai atstovaujama atsižvelgiant į kolektyvinį interesą (žr. Įstatyminio dekreto Nr. 216/2003 5 straipsnio 2 dalį). Tai, ar šie reikalavimai įvykdyti, turi būti tikrinama kiekvienu atskiru atveju.

- 13 Kiek tai susiję su šioje byloje nagrinėjama asociacija, reikia patikrinti, pirma, ar dėl kasatoriaus pareiškimų buvo diskriminuojama neapibrėžta subjektų kategorija, nes pažeistas vienodo požiūrio darbe principas. Antra, reikia išnagrinėti, ar, atsižvelgiant į asociacijos įstatus, kolektyvinis interesas yra jos interesas, kurio apsauga yra subjekto, kaip institucijos, tikslas.
- 14 Be to, remiantis Europos Komisijos 2013 m. birželio 11 d. rekomendacija (2013/396/ES), asociacija turi būti ne pelno subjektas.
- 15 Apeliacinės instancijos teismas, atsižvelgdamas, be kita ko, į aplinkybę, kad asociacijos įstatuose nurodytas „*tikslas padėti plėtoti ir skleisti kultūrą ir pagarbą [LGBTI] asmenų teisėms*“, nusprendė, kad minėta asociacija turi teisę pareikšti ieškinį siekdama apsaugoti nuo diskriminacijos darbe, nes yra tuo tiesiogiai suinteresuota ir gali siekti, kad būtų priteista atlyginti jai padarytą žalą.
- 16 Tačiau prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas tuo abejoja, nes turima omenyje advokatų asociacija, kurios įstatuose nustatytas svarbiausias tikslas yra teikti teisminę pagalbą.
- 17 Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas nesutinka su kasatoriaus nurodytu pagrindu, susijusiu su tuo, kad nuomonės reiškimui taikytinos kovos su diskriminacija darbe taisyklės.
- 18 Šis teismas pažymi, kad tiek Sąjungos teisės aktuose, tiek įgyvendinamuosiuose Italijos teisės aktuose, susijusiuose su darbo santykių atsiradimu, įgyvendinimu ar pasibaigimu, daugiausia dėmesio skiriama vienodam požiūriui darbe nuo darbo santykių pradžios, siekiant užtikrinti užimtumo didėjimą, o kartu ir gyvenimo sąlygų gerėjimą.
- 19 Atrodo, kad kovos su diskriminacija taisyklės yra visiškai nesusijusios su laisve reikšti nuomonę ir jomis nesiekama riboti šios laisvės.
- 20 Vertinant diskriminacijos klausimą, būtina palyginti dvi pozicijas: subjekto, kuris jaučiasi diskriminuojamas, ir subjektų, nesusijusių su tuo, kad atsirado minėta diskriminacija.
- 21 Šiuo atveju yra nagrinėjama diskriminacija įdarbinant.
- 22 Remdamasis savo nurodytais tiek Sąjungos, tiek nacionalinės teisės aktais, prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas mano, kad veikiausiai turi susidaryti padėtis, kai kyla *realus* diskriminacijos pavojus, ir abejoja, ar tokiu atveju, kai nevyko individualus darbo pokalbis arba nebuvo paskelbtas viešas darbo pasiūlymas, diskriminacijai pripažinti pakanka paprasčiausių pareiškimų. Tai būtų nesuderinama su teisinės valstybės principais ir pagrindinėmis teisėmis.
- 23 Šiuo tikslu prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas remiasi Teisingumo Teismo jurisprudencija (visų pirma bylomis C-54/07 ir C-81/12) ir pažymi, kad Teisingumo Teismas, pirma, pripažino, jog diskriminuojama tuomet,

kai įdarbinimo politika iš tikrųjų yra diskriminacinė, bet, antra, niekada netvirtino, kad pagal Direktyvą 2000/78 yra baudžiama už paprastą nuomonės reiškimą, jeigu ta nuomonė, nors kritikuotina ir nepriimtina, yra visiškai nesusijusi su diskriminacine personalo atrankos tvarka, kuria savaime galima atgrasyti tam tikrus kandidatus nuo dalyvavimo vykdomoje procedūroje.

- 24 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas nurodo, kad, priešingai, Teisingumo Teismas yra pabrėžęs susijusių interesų derinimo svarbą, visų pirma tais atvejais, jeigu galėtų būti apribotos Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje įtvirtintos teisės ir laisvės (žr. bylą C-157/15).
- 25 Atsižvelgdamas į išdėstytus argumentus, prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas mano esant būtina, kad Teisingumo Teismas išaiškintų Direktyvą 2000/78 ir išreikštų nuomonę dėl joje nustatytų apribojimų.

DARBINIS VERTINIMAS